

תבונות

הגות עיון ופשט
משיעורי

הג"ר דוד לייבל שליט"א

נערך ע"י תלמידיו

כרע רבין כארי

פרשתנו פותחת בתיאור על מכירתו של יוסף על ידי אחיו, סופה של הפרשה מתאר את המשך השתלשלות מאורעותיו של יוסף, אך ממש בעיצומו של הסיפור, קוטעת התורה את הרצף ופותחת בתיאור מאורעותיו של יהודה, נשואיו, נישואי בניו, מותם ומעשה תמר, ומיד לאחר מכן חוזרת התורה שוב לספר על מאורעותיו של יוסף.

כריכתה של פרשה זו בתוך פרשת מכירת יוסף מורה מעל לכל ספק כי ישנו קשר מהותי בין מכירת יוסף למאורעותיו של יהודה. ברש"י מובא בשם המדרש כי אחיו של יהודה הורידוהו מגדולתו עקב מעשה מכירת יוסף וצער אביהם יעקב מחמתו.

אמנם יש לדייק את לשון הפסוק 'וַיְהִי בְּעֵת הַהוּא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת אָחָיו וַיֵּט עַד אִישׁ עַדְלָמִי וַיִּשְׁמָוּ חֵיָהּ' המורה כי על פי פשוט הפסוק יהודה הוא שהוריד עצמו מגדולתו. כמו כן, בפסוק מבואר פרט נוסף אודות יהודה 'וירד יהודה מאחיו... ויט עד איש עדלמי' לא די שירד מגדולתו, אלא הוא גם גולה ממקום שבתם של אחיו למקום אחר. מדוע עושה זאת יהודה? ואיך זה קשור למכירת יוסף?

לכשנעיין בפשרה של פרשת יהודה ותמר ונדקדק בפרטיה נוכל להבין היטב גם את הקשר בין הפרשיות וללמוד מכך אף על יחודיותו של יהודה הזוכה בסופו של דבר לכתר מלכות.

הכישלון של יהודה ותיקונו

בפרשתנו לא נראה שאחי יוסף מתחרטים על מכירתו, בעיניהם, יוסף היה צריך להימכר על פי דין, וכפי שסברו מלכתחילה. אך במדרש מובא כי תגובתו הקשה של אביהם, היתה דבר שלא נלקח בחשבון. יעקב, שמתבקש על ידי בניו להכיר את כתונת בנו המגואלת בדם מניח שהוא מת ומסרב להתנחם. יהודה, זה שתחת הנהגתו התבצעה המכירה מגיע להבנה שמנהיגותו נכשלה בכך שהביא על יעקב כאב כה גדול, והוא מבין שמעשה זה מחייב אותו בתיקון לכשל שהתגלה במנהיגות שלו.

הפעולה הראשונה אותה מבצע יהודה היא ההכרה שלו במעשה המכירה, ולקיימת האחריות על מה שאירע ליוסף. למרות שלא הוא זה שיזם את המכירה, עצם העובדה שהוא יכל למנוע אותה כפי שהצליח למנוע את הריגתו גורמת לו לשאת באחריות על שאירע. היה באפשרותו לתלות את הסרחון באחיו שיזמו את המכירה ולהסתפק בכך שהוא זה שמנע את הריגתו של יוסף, אך יהודה בוחר לשאת באחריות על המקרה ועל השלכותיו החמורות בצער אביו, ומסיק שלכל הפחות לעת עתה הוא אינו ראוי יותר להנהיג את אחיו ובעקבות כך הוא יורד מגדולתו.

יחד עם ירידתו מגדולתו, יהודה גם גולה ממקום משפחתו ובכך משלים את רצונו להתרכז בבניית אישיותו מחדש מתוך מטרה לתקן את דרכיו. זוהי אפוא המשמעות של סיפור מאורעות יהודה מיד לאחר מכירת יוסף.

יהודה ותמר

כחמש לעבודתו של יהודה בתיקון דרכיו התורה מספרת לנו על הכרתו בצדקת תמר ובטעותו.

הוא מוצאת והיא שלחה אל-חמיה לאמר לאיש אשר-אלה לו אנכי הרה ותאמר הכר-נא למי החתמת והפתילים והמטה האלה: ויבר יהודה ויאמר צדקה ממני כי-על-כן לא-נתתיך לשלה בני ולא-יסף עוד לרעה.

ישנה כאן מטבע לשון החוזרת על עצמה בפסוקים המתארים את המשא ומתן בין תמר ליהודה. "הכר נא למי החתמת והפתילים והמטה האלה" ובתשובת יהודה "ויבר יהודה ויאמר צדקה ממני" ביטוי זה זכור

1. וראה בס' צרור המור כאן. ואפשר שאין זה סותר שגם הורדיהו וגם הוא הוריד עצמו.

לנו מהקשר אחר בפרשה: 'ויקחו את פתנת יוסף וישחטו שְׁעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת הַפֶּתֶנֶת בְּדָם: וַיִּשְׁלְחוּ אֶת פֶּתֶנֶת הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל אֲבֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מִצְאָנוּ הֶכֶר נָא הַפֶּתֶנֶת בְּנֶגַהּ הוּא אִם לֹא:'. נראה שביטוי זה החוזר על עצמו בפרשת המכירה ובפרשת יהודה ותמר בא לקשור בין שתי הפרשות.

הניגוד שבין שני המקומות בהם משתמשת התורה בביטוי "הכר נא" מלמד אותנו על מהות התיקון של יהודה, זה שמאפשר את חזרתו אל משפחת יעקב ולהנהיג השבטים. באותו "הכר נא" הראשון במכירת יוסף גרם יהודה לאביו עגמת נפש רבה, הוא טעה בשיקול הדעת כשלא הביא בחשבון את תגובת אביו, לעומת זאת ב'הכר נא' השני יהודה עומד מול ניסיון נורא. תמר רימתה אותו, הכשילה אותו בזנות, ויש לו את כל ההצדקות שבעולם להתעלם ולהניח לה להישרף, אך הוא עומד בניסיון, מודה כי היא 'צדקה' וממנו היא הרתה.

גור אריה יהודה

בצעד זה של הכרה בטעות ישנה לקיחת אחריות שמכפרת על חוסר האחריות שהיתה במכירת יוסף. לקיחת האחריות ב'הכר נא' השני, מכפרת על חוסר האחריות ב'הכר נא' הראשון ויהודה זוכה לחזור למעמדו בין אחיו, כמבואר במדרש:

'יודוך אחיך', כיון שהזכיר לראובן מעשה בלהה, ולשמעון ולוי מעשה שכם, היה יהודה מתירא שמא יזכיר לו מעשה תמר, לכך אמר לו: יהודה אתה יודוך אחיך, אתה הודית מעשה תמר, לכך 'יודוך אחיך', להיות להם מלך בעולם הזה ובעוה"ב. (ב"ר צט, ט)

התנהגותו זו של יהודה מזכה אותו בסופו של דבר לחזור למשפחתו כשהוא מתוקן במידותיו. ולחזור למעמדו כמנהיג האחים כפי שניתן לראות כבר בתחילת פרשת ויגש. אך לא די בכך, יהודה בסופו של דבר זוכה להיות ראש שושלת מלכי יהודה ומלך המשיח. וכך יעקב בברכותיו לבניו מנמק כך את זכיותו של יהודה במלוכה:

גור אַרְיָה יְהוּדָה מְטַרְף בְּנֵי עֲלִיַת כְּרַע רַבִּין פְּאָרְיָה וּכְלָבִיא מִי יִקְמְנוּ: לֹא יִסוּר שְׁכֶמֶת מִיְהוּדָה וּמְחַקֵּק מִבֵּין רִגְלָיו עַד כִּי יָבֵא שִׁילָה וְלוֹ יִקְחֶתָ עַמִּים: (מט ט)

ובמדרש:

מטרף בני עליה, מטרפו של יוסף עליה ונתעלית, מטרפו של תמר עליה ונתעלית. (מ"ד)

גבורתו של יהודה מסומלת כאן בפסוק דוקא בעובדה שהוא כרע - שהוא הכניע את עצמו ואזר עוז ותעצומות להודות במעשיו ולקחת עליהם אחריות, וזאת הסיבה שהוא זוכה להמלוכה לא תסור ממנו ומצאצאיו לעולם.

דוד ושאל

קווים אלו בדיוק אנו מצאים בדברי חז"ל בהבחנה בין שאל לדוד:

'שאל באחת ועלתה לו דוד בשתיים ולא עלתה לו' (ויאמ כב).

שאל היה בתחילה צדיק גמור ואף החטא בו חטא אינו כה גדול. אך אצל שאל, נפילה קטנה ביותר שלו הפילה אותו לגמרי משום שהוא לא באמת הודה בחטאו והוא עומד ומצטדק בפני שמואל ובשל כך ניטלה ממנו המלוכה בעל כורחו. ואף מששמע שמישהו אחר עתיד למלוך תחתיו הוא אינו מקבל את הורדתו מגדולה, אלא יוצא למאבק בדוד עד שביקש להורגו.

לעומתו, דוד המלך במעשה של בת שבע, מצליח להתרומם ממקום זה, כמבואר בגמ' 'דוד בשתיים ועלתה לו'. הוא אמנם נופל אך גם מצליח לחזור. הסיבה לכך היא כפי שמבואר בנביא שכאשר נתן הנביא מוכיח אותו על מעשיו הוא מיד מודה במעשיו וחוזר בו. ואף כשהוא נענש באבשלום, הוא מקבל עליו את הדין.

נמצאנו למדים כי מעלתו הרוחנית ורוממותו של האדם אינה בהכרח נגזרת מהעובדה שהוא אינו נכשל לעולם. המעלה הגדולה של יהודה שאותה טורחת התורה להדגיש דרך המבנה המיוחד של הפרשה ובמעשה תמר אינה נובעת דוקא משלמות מעשיו, ישנם כאן שני מקרים בהם יהודה פעל שלא בדרך הראויה והמתבקשת; מכירת יוסף ומעשה תמר. אך האופן בו מגיב יהודה לאירועים אלו - העמידה הכנה בעוז ובתעצומות אל מול מה שנעשה על ידו, לקיחת האחריות על שאירע וסלילת הדרך לתיקון דרכיו, הם שמרוממים אותו למקום גבוה ביותר, מקום שאף אחד מאחיו לא זכה להגיע אליו. והוא אשר זוכה לכתר מלוכה, לו ולצאצאיו עד עולם.

העלון יוצא לאור על ידי מכון 'תבונות', רח' יהודה הלוי 10 בני ברק
ההארות והערות ולקבלת תכנים נוספים ניתן לפנות במייל: office@tvunot.net
לקבלת העלון במייל a@tvunot.net